

Dronkenschap en doorschenken

De impact en aanpak van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven

Wat zijn de gevolgen van dronkenschap in het uitgaansleven?

- Seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- Geweld en agressie en onveiligheidsgevoelens.
- Vernielingen.
- Maatschappelijke kosten door de inzet van bijvoorbeeld politie en zorg.

Waar richt de aanpak dronkenschap en doorschenken zich op?

- Personen in kennelijke staat van dronkenschap worden niet toegelaten in horecagelegenheden (zoals omschreven in artikel 20 lid 5 Drank- en Horecawet).
- Er wordt niet toegeschenken aan personen die reeds in kennelijke staat van dronkenschap verkeren (zoals omschreven in artikel 252 lid 1 Wetboek van Strafrecht).

Hoe pak je dronkenschap en doorschenken aan?

De aanpak dronkenschap en doorschenken is ontwikkeld op basis van de effectieve Zweedse STAD-aanpak en bestaat uit vier onderdelen:

1. Betrek de horeca (en andere stakeholders) bij de aanpak en spreek een gezamenlijke norm rondom dronkenschap en doorschenken af.
2. Train het horecapersoneel in het herkennen van dronkenschap en in het naleven van deze norm.
3. Communiceer de norm naar het uitgaanspubliek.
4. Ondersteun de horeca waar kan, handhaaf waar nodig.

Wat levert het werken volgens deze aanpak op?

- Een structurele en duurzame aanpak van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven.
- Verbeterde naleving van wet- en regelgeving en verantwoordelijker alcoholgebruik door uitgaanders.
- Versterking van de samenwerking tussen de publieke en private stakeholders in het uitgaansleven.
- In Zweden leidde deze aanpak tot een afname van 29% in geweldsincidenten.

“Dronken stapper trapt ruit in en bijt man in Breda”¹. Zomaar een van de koppen uit het nieuws na het weekend. Is dit een uitzondering? Zeker niet. Uitgaan en alcoholconsumptie zijn vrijwel onlosmakelijk met elkaar verbonden. Alcohol kan bijdragen aan de positieve beleving van een uitgaansavond, maar kan dezelfde avond ook enorm uit de hand laten lopen.

Wanneer iemand teveel drinkt vervagen grenzen en kunnen er vervelende situaties ontstaan. Naast diverse gezondheidsrisico's voor het individu kan excessief alcoholgebruik negatieve gevolgen hebben voor de omgeving van dronken personen. Zo wordt geschat dat in Nederland 26 tot 43 procent van alle geweldsincidenten alcohol gerelateerd is. De overgrote meerderheid daarvan (circa 80 procent) vindt plaats in het uitgaansleven². Andere negatieve consequenties zijn bijvoorbeeld agressief^{3,4} en seksueel grensoverschrijdend gedrag⁵, overlast en vernielingen⁶. Dronkenschap leidt daarmee ook tot maatschappelijke kosten, door de inzet van politie en justitie, zorgkosten en verkeersongevallen. Uit onderzoek⁶ blijkt dat de inzet van politie en justitie voor alcohol gerelateerde incidenten de samenleving jaarlijks 1,5 miljard euro kost. Deze factsheet beschrijft de gevolgen van dronkenschap in het uitgaansleven en een effectieve aanpak om dronkenschap en de gevolgen hiervan te voorkomen.

De maatschappelijke gevolgen van dronkenschap

Alcoholgebruik en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Alcoholgebruik verhoogt de kans op het meemaken én het vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag⁵. Onderzoek⁷ onder uitgaanders in Rotterdam laat zien dat meer dan driekwart van de vrouwen in het afgelopen jaar seksueel grensoverschrijdend gedrag heeft meegemaakt tijdens het uitgaan. Bijna de helft van de mannen heeft ook deze ervaring. Voorbeelden van seksueel grensoverschrijdend gedrag die door respondenten worden genoemd zijn ongewenst aangeraakt worden, seksueel getinte opmerkingen toegeroepen krijgen of ongewenst gezoend worden. Alcohol wordt door de onderzoekers als een belangrijke factor hierin genoemd. Alcohol zorgt bij daders voor het missen van signalen van onwil bij de ander en draagt bij aan het opwekken van agressie. Alcohol



maakt het voor slachtoffers bovendien moeilijker om adequaat te reageren op mogelijk gevaar⁸.

Alcoholgebruik, agressie en geweld

Alcoholgebruik kan bijdragen aan het ontstaan van agressie en het escaleren daarvan tot geweld⁹. Dronkenschap is geassocieerd met een verhoogde kans op geweldpleging^{3,4}. De meeste alcohol gerelateerde geweldsincidenten (circa 80 procent) vinden in het uitgaansleven plaats². In Nederland komt geweld in het uitgaansleven voornamelijk voor rond bars en clubs en niet zozeer op festivals en feestjes¹⁰. Voornamelijk mannen zijn slachtoffer én dader van geweld in de publieke ruimte. Uit Europees onderzoek^{3,11} blijkt dat de kans om tijdens het uitgaan betrokken te raken bij een vechtpartij twee keer zo groot is voor mannen die regelmatig dronken zijn (minstens vijf keer dronken in de afgelopen vier weken) vergeleken met mannen die nooit alcohol drinken.

Alcoholgebruik, vernielingen en overlast

Alcoholgebruik en dronkenschap kunnen de oorzaak zijn van vernielingen en overlast. Dronkenschap in de publieke ruimte kan het gevoel van onveiligheid verhogen voor omwonenden¹². Uit de Veiligheidsmonitor van het Centraal Bureau voor de Statistiek¹³ blijkt dat ruim 25% van de Nederlanders wel eens overlast in de buurt ervaart van dronken mensen op straat. Vandalisme, mishandeling en zedendelicten als gevolg van alcoholgebruik hebben in Nederland in 2013 tot maatschappelijke kosten van tussen de 343 en 537 miljoen euro geleid⁶.

In het Preventieakkoord (2018) worden jongeren en jongvolwassenen expliciet genoemd als risicogroepen voor problematisch alcoholgebruik. Hieronder worden overmatig-¹⁴, zwaar-¹⁵ en bingedrinken¹⁶ verstaan. Deze groepen bevinden zich bij uitstek in het uitgaansleven. Dit is daarom een relevante context voor activiteiten gericht op het voorkomen van schade door teveel alcoholgebruik.

Dronkenschap in de media

Vrijwel elke week worden incidenten naar aanleiding van alcoholgebruik in het uitgaansleven via nieuwsberichten gedeeld. Het Trimbos-instituut heeft een verkennende nieuwsanalyse¹⁷, specifiek gericht op (de gevolgen van) dronkenschap in het uitgaansleven over de jaren 2018 en 2019 laten uitvoeren. Hieruit komt naar voren dat veel incidenten in het uitgaansleven, die in de media worden uitgelicht, gaan over jongeren en jongvolwassenen in relatie tot dronkenschap. Onderstaande *wordcloud* geeft een overzicht van terminologie die in berichtgeving wordt gehanteerd, met daarbij een greep uit de titels van de daaronder liggende nieuwsberichten.



Hoe pak je dronkenschap in het uitgaansleven aan?

Dronkenschap in het uitgaansleven heeft veel negatieve consequenties. Het goede nieuws is dat gemeenten hier, in samenwerking met de horeca, wat aan kunnen doen. Dit samen oppakken voorkomt veel problemen in het uitgaansleven.

Aanpak dronkenschap en doorschenken

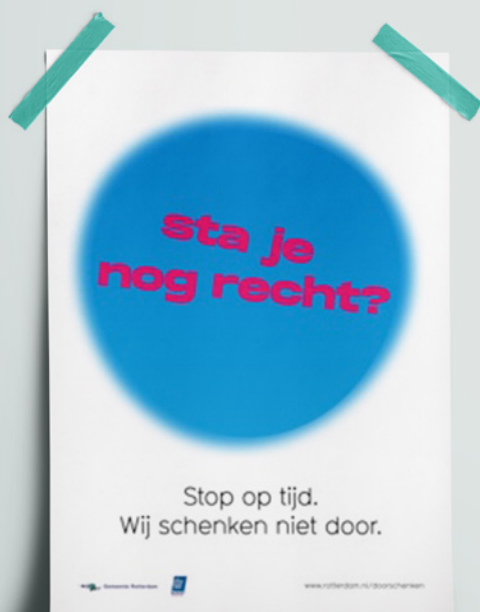
In Zweden is een effectieve aanpak ontwikkeld om doorschenken in het uitgaansleven aan te pakken. De kern van deze aanpak is het veranderen van de omgeving van de drinker. Door effectief deur- en schenkbeleid wordt voorkomen dat dronken mensen uitgaansgelegenheden binnenkomen en dat binnen mensen teveel onder invloed raken van alcohol. Het Trimbos-instituut heeft, in samenwerking met onderzoeksbureau Objectief, de integrale aanpak 'Dronkenschap en doorschenken' ontwikkeld. De aanpak richt zich specifiek op de naleving van:

- Het verbod om personen in kennelijke staat van dronkenschap toe te laten in horecagelegenheden (artikel 20 lid 5 Drank- en Horecawet).
- Het verbod om alcohol te verkopen of toe te dienen aan personen die reeds in kennelijke staat van dronkenschap verkeren (artikel 252 lid 1 Wetboek van Strafrecht).

Uit de praktijk

Hoek van Holland: festivalsetting

Met financiering van de Europese Commissie is het STAD in Europe project in het leven geroepen om te onderzoeken of de Zweedse STAD-aanpak vertaald kan worden naar andere landen en andere settings. In totaal hebben 7 landen meegewerkt aan dit project, waarbij de aanpak is uitgevoerd in zowel het reguliere uitgaansleven als op festivals, in de publieke ruimte en op private plekken (zoals het aanpakken van thuis drinken). De landen die hebben meegewerkt in dit project zijn Nederland, Zweden, Spanje, Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Tsjechië en Slovenië. In Nederland is het project uitgevoerd tijdens de 'Opening van het strandseizoen' in Hoek van Holland; een jaarlijks festival waar ruim 100.000 bezoekers per keer op af komen. Dit project heeft gedraaid in 2016 tot en met 2018. In Nederland heeft het project geleid tot een betere naleving en minder gezondheids- en geweldsincidenten.



Beeldmateriaal uit de publiciteitscampagne die in Rotterdam Centrum is ingezet.

Personeel van horecazaken blijkt het lastig te vinden om dronkenschap te herkennen en vervolgens iemand niet toe te laten of geen drank te schenken. Want hoe herken je dronkenschap? En wat als iemand vervelend wordt wanneer alcohol wordt geweigerd? In de praktijk worden daardoor bovengenoemde wettelijke bepalingen niet altijd nageleefd. Nalevingsonderzoeken in de gemeente Utrecht, Amsterdam en de regio Zuidoost Brabant bevestigen dit beeld. Met de aanpak dronkenschap en doorschenken wordt hier een handvat voor aangereikt. Enerzijds door de kennis en vaardigheden te vergroten in het herkennen van dronkenschap en het weigeren van alcohol aan beschonken klanten. Anderzijds door een systeem te ontwikkelen met gemeente, politie, toezichthouders en ondernemers om elkaar te steunen, te versterken en te verbinden.

De vier onderdelen van de aanpak

Met de gemeente als projectleider en de horeca (Koninklijke Horeca Nederland en ondernemers), gemeentelijke toezichthouders en politie als samenwerkingspartners wordt gezamenlijk gewerkt aan de implementatie en uitvoering van de aanpak. Om dit te bereiken vinden de volgende, met elkaar samenhangende, activiteiten plaats:

1. Betrek de horeca (en andere stakeholders) bij de aanpak en spreek een gezamenlijke norm rondom dronkenschap en doorschenken af.

Ervaringen leren dat het belangrijk is om de horeca vanaf het begin intensief en gelijkwaardig bij de aanpak te betrekken. Zij zijn de ervaringsdeskundigen die kunnen helpen met een op de lokale situatie passende manier van implementeren van de aanpak, alsook het meekrijgen van collega's.

2. Train het horecapersoneel in het herkennen van dronkenschap en in het naleven van deze norm.

Dronkenschap is te herkennen aan fysieke gedragingen. Leer horecapersoneel deze gedragingen te herkennen en daarop te handelen. Ook het leren weigeren van alcohol aan een dronken klant is hierbij een belangrijke vaardigheid. Het is van belang dat zij zich gesteund voelen door hun leidinggevende, toezichthouders en politie. In het geval dat een situatie uit de hand loopt, kan het horecapersoneel terugvallen op anderen.

3. Communiceer de norm naar het uitgaanspubliek.

Als het uitgaanspubliek op de hoogte is van de geldende norm, is de kans groter dat zij zich hieraan houden. Daarom is het belangrijk om de

normen rondom alcohol duidelijk te communiceren. Dit kan bijvoorbeeld door middel van duidelijke huisregels, waarin staat opgenomen dat bij dronkenschap geen alcohol wordt geschonken. Ook kan de norm worden gecommuniceerd via een publiekscampagne, zoals de gemeente Rotterdam in de binnenstad heeft gedaan. [afbeelding opnemen van campagnemateriaal]

4. Ondersteun de horeca waar kan, handhaaf waar nodig.

Een belangrijk uitgangspunt van de aanpak is samenwerking. Daarom stellen toezichthouders zich in eerste instantie coöperatief op en proberen de ondernemers en hun personeel te coachen. Tijdens controles in horecazaken spreken zij het personeel aan wanneer niet juist wordt nageleefd en geven zij tips om het naleven te verbeteren. Blijven horecazaken de fout in gaan, dan volgt er alsnog handhaving.

Werken volgens het stappenplan uit de aanpak dronkenschap en doorschenken helpt een structurele, duurzame aanpak op dit thema te implementeren. Samen met betrokken stakeholders worden stappen gezet naar een verbeterde naleving van wet- en regelgeving, alsook verantwoordelijk alcoholgebruik onder het uitgaanspubliek. Het helpt in het versterken van de samenwerking tussen publieke en private stakeholders in het uitgaansleven, waardoor men elkaar in de toekomst beter weet te vinden.

Uit de praktijk

Rotterdam Centrum: uitgaansleven

Met financiering van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is in het centrum van Rotterdam een pilot uitgevoerd in het reguliere uitgaansleven (2018-2020). In totaal zijn 32 horecazaken aangesloten bij het project. Hieronder vallen verschillende typen horeca, zoals grote nachtclubs, maar ook feestcafés, wijn- en bierbarren en poppodia. In 2019 is een grote publiekscampagne gelanceerd in de binnenstad, om uitgaanders bewust te maken van de nieuwe norm. Onder de titel "Stop op tijd. Wij schenken niet door." hebben horecazaken door middel van posters, bierviltjes en taphandles deze norm gecommuniceerd. Daarnaast hebben regionale en lokale media aandacht besteed aan de campagne, alsook de gemeente op haar eigen website.



Colofon

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 – 297 11 00
www.trimbos.nl
info@trimbos.nl

Financiering

Deze factsheet is gemaakt met financiële steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Auteurs

Laura Nijkamp
Lian Smeets
Jeroen de Greeff
Koen Scholten
Lotte Voorham

Vormgeving

Canon Nederland N.V.

Beeld

Gettyimages.nl

Bestelinformatie

Deze factsheet is gratis te downloaden via www.trimbos.nl.

Artikelnummer: AF1730

Vragen?

Heeft u vragen naar aanleiding van deze publicatie of wilt u advies op maat? Stel uw vraag via lokaal@trimbos.nl.

Copyrights Trimbos-instituut

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudig of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Aan de slag?

Het Trimbos-instituut en onderzoeksbureau Objectief ondersteunen gemeenten bij de implementatie en uitvoering van de aanpak dronkenschap en doorschenken. Wilt u meer weten over de ervaringen die zijn opgedaan in Nederland met deze aanpak? Of hier in uw eigen gemeente mee aan de slag? Neemt u dan contact op met projectleider Laura Nijkamp via lnijkamp@trimbos.nl of 030 - 29 59 203.

Bronnen

1. Buurmans, F. (2018, 28 januari). 'Dronken stapper trapt ruit in en bijt man in Breda'. Algemeen Dagblad. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/breda/dronken-stapper-trapt-ruit-in-en-bijt-man-in-breda~ad8b88af/>
2. Van Amsterdam, J.C.G., Ramaekers, J.G., Verkes, R.J., Kuypers, K.P.C., Goudriaan, A.E., Van den Brink, W. (2019). Alcohol- and drug-related public violence in Europe. *European Journal of Criminology*, 1-20.
3. Van der Linden, J. & Knibbe, R. (2006). Alcohol, agressie en uitgaan: Bevolkingsonderzoek onder 16-35 jarigen in Utrecht, Rotterdam en Parkstad Limburg. *Verslaving*, 2, 71-77.
4. Maldonado-Molina, M.M., Reingle, J.M., Jennings, W.G. (2011). Does Alcohol use predict violent behaviors? The relationship between alcohol use and violence in a nationally representative sample. *Youth Violence Juvenile Justice*, 9(2), 99-111.
5. Kuypers, L., De Wit, J., Adam, P., Woertman, L., Van Berlo, W. (2010). Grensoverschrijdende seksuele ervaringen en gedragingen onder jongeren. De belangrijkste resultaten tui het onderzoek 'laat je nu horen!'. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 24, 90-103.
6. Wit, G.A. de, Gils, P.F. van, Over, E.A.B, Suijkerbuijk, A.W.M., Lokkerbol, J., Smit, F., Spit, W.J., Evers, S.M.A.A. & Kinderen, R.J.A. de (2018). Maatschappelijke kosten-baten analyse van beleidsmaatregelen om alcoholgebruik te verminderen. Utrecht: RIVM.
7. Seidler, Y., Van den Heerik, M., Van San, J., De Boom, J., Van Leeuwen, R. (2018). Seksueel grensoverschrijdend gedrag in het Rotterdamse uitgaansleven. *Risbo BV / Erasmus Universiteit Rotterdam*.
8. Lorenz, K. & Ullman, SE. (2016). Alcohol and sexual assault victimization: Research findings and future directions. *Aggression and Violent behavior*.
9. Hughes, K., Quigg, Z., Eckley, L., Bellis, M., Jones, L., Calafat, A., Kosir, M., van Hasselt, N. (2010). Environmental factors in drinking venues and alcohol-related harm: the evidence base for European intervention. *Addiction*, 106 (1), 37-46.
10. Ferwerda, H., van Hasselt, N., van Ham, T., Voorham, L. (2012). De Juiste Snaar. Professionals met een publieke taak en de omgang met overlast, agressie en geweld als gevolg van alcohol en/of drugsgebruik. Arnhem: Bureau Beke. URL: <https://repository.tudelft.nl/view/wodc/uuid:d2f9be8d-7901-4bbc-b69e-d6117153a526>.
11. Schnitzer, S., Bellis, M.A., Anderson, Z., Hughes, K., Calafat, A., Juan, M., Kokkevi, A. (2010). Nightlife violence: a gender-specific view on risk factors for violence in nightlife settings: a cross-sectional study in nine European countries. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 1094-1112.
12. Shor & Wariki Research Centre, Massey University. (2019). Diminished inclusivity in public space: how alcohol reduces people's use and enjoyment of public places. A literature review. *HPA*.
13. Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017). Veiligheidsmonitor, overlast.
14. Het drinken van meer dan 21 glazen per week (mannen) of meer dan 14 glazen per week (vrouwen) (CBS in samenwerking met RIVM en Trimbos-instituut (2017). Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor. Den Haag: CBS).
15. Het drinken van minstens één keer per week ten minste 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol op één dag (CBS in samenwerking met RIVM en Trimbos-instituut (2017). Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor. Den Haag: CBS).
16. Het drinken van 5 glazen alcohol of meer per gelegenheid, ongeacht geslacht (Expertisecentrum Alcohol, Trimbos-instituut)
17. EMMA (2020) *Nieuwsanalyse: over dronkenschap en doorschenken*.
18. Broersma, M., (2019, 18 november). 'Dronken vrouw vernielt café en mishandelt bezoekers en agent'. WNL.nl. Geraadpleegd van <https://wnl.tv/2019/11/18/dronken-vrouw-verniet-cafe-en-mishandelt-bezoekers-en-agent/>
19. Auteur onbekend, (2019, 7 oktober). 'Geen clubwerker heeft zin om kots op te ruimen'. Rijnmond.nl. Geraadpleegd van <https://www.rijnmond.nl/nieuws/186968/Geen-clubwerker-heeft-zin-om-kots-op-te-ruimen>
20. Auteur onbekend, (2019, 21 juli). 'Beschonken tweetal maakt nachtelijke rit in elektrische transporter en crasht'. Algemeen Dagblad. Geraadpleegd van <https://www.ad.nl/friesland/beschonken-tweetal-maakt-nachtelijke-rit-in-elektrische-transporter-en-crasht-a3201c2b/>
21. Verlind, M. (2019, 3 juli). 'Agent mishandeld door verwarde dronkenlap. FOK!' Geraadpleegd van: <https://frontpage.fok.nl/nieuws/818307/1/1/50/agent-mishandeld-door-verwarde-dronkenlap.html>